

Курилишин К.

Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.):
матеріали до бібліографістики: У 10 т. –
Дрогобич: Коло, 2015–2020. – Т.1–6

«Діло» – один з унікальних українських часописів (щоденників) останньої чверті ХІХ – першої третини ХХ ст. Він винятковий не тільки тривалим часом виходу (неповних 60 років), але й суспільною вагою. Без перебільшення, це був один із головних чинників формування національної ідентичності на західних землях України. Відомий громадський діяч Володимир Дорошенко 14 січня 1938 р. на шпальтах ви-

дання підкреслював: «Високо ціню великі заслуги «Діла», першого українського щоденника на цілому просторі широкої української землі, саме для всеукраїнської ідеї, для вирівнювання різниць серед розділених кордонами братів, заслуги для справи їх взаємного зближення й перетворення в одностайну націю, свідому свого найвищого ідеалу... Вже самим фактом свого існування багато заважило «Діло» на піднесенні, угрунтуванні й спопуляризуванні української ідеї. Було воно для нас свого роду національно-політичною легітимациєю: народ, що має власну щоденну політичну газету, – це вже не якась там пливка, нескристалізована, етнографічна маса, що може бути тільки гноєм для сильніших сусідів».

Важливу роль у науковій праці дослідників відіграють матеріали бібліо- та біобібліографістики, які є особливо помічними при пошуку необхідних історичних джерел. Тому не дивно, що коли 2015 р. з'явився перший (із запланованих десяти) том праці Костянтина Курилишина, що хронологічно охопив період 1880–1889 рр. – ця подія викликала велике зацікавлення серед джерелознавців, бібліографів, краєзнавців, загалом усіх, хто цікавиться історією. Адже йшлося про початок біобібліографічного опрацювання часопису «Діло». Якщо врахувати, що для дослідників, котрі займаються вивченням історичних, суспільно-політичних та історико-культурних процесів Галичини або України ХІХ – початку ХХ ст., студіювання «Діла» є невід'ємним елементом роботи, стає зрозумілою необхідність і надзвичайна цінність проекту. У 2020 р. побачив світ 6-й том серії, присвячений 1910–1914 рр., а отже, станом на сьогодні, уже опрацьовано матеріали, які публікувалися на шпальтах часопису впродовж 34 років.

Кожна з книг серії містить вступну частину, розділи «Некрологи», «Біобібліографічні публікації», іменний та географічний покажчики, словнички маловживаних і слів іншомовного походження, і попри те, що в 5–6-му томах, на відміну від попередніх частин серії, у першому розділі подано «Біобібліографічні публікації», а некрологічні записи – у другому, загалом у всіх складових серії збережено однаковий підхід у викладі матеріалу щодо публікацій на шпальтах «Діла». Томи розпочинаються зі вступних частин, підготовлених на основі публікацій часопису за відповідні періоди.

Матеріали можна персоніфікувати завдяки даним, розміщеним у розділі «Некрологи», та доповнити авторською інформацією, представленою в розділі

«Бібліографічні публікації». Це насамперед подієві відомості, аналітичні й публіцистичні статті, рецензії, нариси, огляди, рекламні оголошення.

Як уже зазначалось, один із розділів у виданні присвячено некрологам. При поданні відповідних записів збережено алфавітну послідовність і два правописні варіанти запису прізвищ та імен. При цьому треба звернути увагу й на те, що автор передбачив специфічну ознаку некрологів, яка полягає в неповноті даних про вік померлого, адже зазвичай зазначалося, на якому році життя людина відійшла, тобто збільшується ймовірність похибки у визначенні року народження на один рік. У таких випадках у книзі цілком резонно та доцільно при вказанні років життя перед роком народження використано одну квадратну дужку, котра означає ймовірність похибки. Як приклад, можна навести випадок Теофіла Павликіва, пароха Успенської церкви у Львові, почесного крилошанина митрополичої капітули, голови вдовичо-сирітського фонду, колишнього посла Галицького крайового сейму й Державної ради, одного з лідерів москвофільського руху. Оскільки на шпальтах «Діла» в липні 1905 р. лише зазначалось із приводу його смерті «помер у Львові 17 липня, на 84-му році житті і 59-му році священства», то у книзі завбачливо вказано роки його життя у форматі «[1821–1905]», де 1821-й таким чином позначено як рік із можливою похибкою (т.5, с.600).

Також зазначимо, що кожен некролог складається із трьох компонентів. Перша частина містить прізвище та ім'я особи, роки народження і смерті. У другій подано коротку інформацію про життя й діяльність, при цьому збережено тогочасні географічні назви, адміністративно-територіальний поділ, найменування посад, звань і т. д. Також для зручності користувачів видання, дату смерті тієї чи іншої особи, подану часописом у двох стилях, автор книги відтворює за новим стилем. Третя частина некролога містить бібліографію, яка охоплює від однієї до кількох позицій. Яскравим прикладом тут може слугувати некролог, присвячений Казимиру Бадені: «Бадені Казимир / Бадені Казимир (Казимір) (1846–1909). Граф, колишній намісник Галичини і колишній голова австрійського Кабінету міністрів; народився у Сурохові Ярославського повіту, помер під час подорожі поїздом (поблизу Красного), похований у Буську. Джерело: Смерть гр. Казимира Баденія. 1909. 10 лип. Ч.149. С.2–3. Рубр.: Новинки; Гр. Казимир Бадені. 13 лип. Ч.150. С.1–2; Похорон бл. п. гр. Казимира Баденія... // Там само. С.3. Рубр.: Новинки; Поляки над могилою К.Баденія... 14 лип. Ч.151. С.1–2. Рубр.: Політичні гльоси; Зобков М. Пок. гр. Бадені в університетській справі (Спомин). 17 серп. Ч.180. С.2» (т.5, с.519).

Загалом у некрологах, котрі, як слушно зауважив автор серійного видання, друкувалися в окремих добірках під назвами «Померли» або «Дрібні вісти» в межах рубрики «Новинки», подавалася наступна інформація про покійну особу – прізвище та ім'я (для дружини – також дівоче прізвище), її соціальний статус, посада, наукові й/або літературні здобутки, нагороди, указувалися дата, місце смерті, а також, за наявності відповідної інформації, на якому кладовищі похована. Інколи посмертні згадки обмежувалися даними тільки про прізвище й місце смерті. Очевидно, що про знаних у суспільстві людей подавалося значно більше інформації. У таких випадках некрологи друкувалися у формі великих статей на перших двох шпальтах видання. У них, окрім розлогої біографії, містився опис заслуг небіжчика перед суспільством.

Також К.Курилишин влучно зауважив і врахував при описі відповідних матеріалів те, що публікації про смерть людини, об'єднані жанровим означенням «некролог», у багатьох випадках завершувалися інформацією від родини під загальною назвою «Подяка» або «Благодареніє». Своїм змістом ця частина почасти доповнювала текст самого некролога датами життя і смерті, інформацією про сімейний стан

покійного, а також про тих священників, родичів, друзів, які підтримали родину померлого у важкий час та брали участь у чині похорону.

В іншому розділі видання – «Біобібліографічні публікації» – представлено інформацію про осіб, згаданих у «Ділі», у форматі бібліографії. Зазначимо, що задля зручності при користуванні розділом прізвища та імена, а також нерозшифровані псевдоніми і криптоніми подано у двох (сучасному та оригінальному) правописних варіантах (якщо не різняться, то наведено лише один раз) і розташовано в алфавітній послідовності. Позитивного відгуку заслуговує підхід, що коли назва публікації не розкриває її змісту, то задля кращої інформативності після бібліографічного посилення пропонується коротка анотація у квадратних дужках.

Матеріали, опрацьовані в межах цього розділу, розподілено на чотири частини: біографічні відомості про особу; публікації про посольську діяльність (зокрема участь у передвиборчих кампаніях, виступи на засіданнях Галицького й Буковинського крайових сеймів, Державної ради Австро-Угорської імперії, законодавчі ініціативи, звіти перед виборцями тощо); публікації (кореспонденції, дописи, виступи, рецензії, тематичні розвідки, відозви, листи, заяви); художні твори та їх переклади. Виправданим видається використання К.Курилишином із метою розкриття псевдонімів і криптонімів праць Олексія Дея й Івана Левицького – одних із небагатьох, хто цими питаннями займався (І.Левицький ще наприкінці ХІХ ст., а О.Дея – у середині ХХ ст.). Водночас частину з них було розкрито завдяки гіпотетичним припущенням самого автора, що згодом підтверджено підбіркою публікацій за висвітлюваною тематикою, особливістю стилю написаного, специфікою архітекtonіки тексту, які виявилися ідентичними до матеріалів зі вказаним авторством. Наприклад, як відзначив і сам К.Курилишин, завдяки такому підходу в 5-му томі серії вдалося ідентифікувати Миколу Анастазієвського, Володимира Бачинського, Мирона Вахнянина, Івана Верхратського, Ярослава Вінцковського, Лева Гнатишака, Лева Горалевича, Прокопія Гука, Миколу Доскоча, Тому Дуткевича, Ольгу Жураківську, Михайла Коса, Миколу Левицького, Ярослава Литвиновича, Івана Мартинківа, Ю.Михаця, Івана Олесницького, Федора Олесницького, Стефана Онишкевича, Григорія Паньчишина, Івана Пісецького, Тита Реваковича, Дениса Січинського, Тимотея Старуха, Олександра Стефановича, Якова Струхманчука, Андрія Сумика, Михайла Цегельського, Василя Цмайла-Кульчицького (т.5, с.62).

Загалом, якщо частина видання, що представлена некрологічними посмертними згадками, хронологічно обмежена рамками, заданими до того чи іншого тому серії (як-от, наприклад, у 1-му томі це 1880–1889 рр., у 5-му – 1905–1909 рр.), то розділ «Біобібліографічні публікації» тематично охоплює матеріали як про осіб, котрі померли до зазначеного часу, так і стосується живих на той момент людей, чий вчинки або події навколо них знайшли відображення у пресі.

Важливо наголосити на тому, що географічні межі матеріалів до біобібліографістики охоплюють не тільки Галичину, але й інформують про життя та діяльність як осіб усеукраїнського масштабу, негаличан за місцем народження, так і про вихідців із цього регіону. Особливо цінне те, що пропонований у книжковій серії реєстр не обмежується лише відомими персонами тогочасного українського суспільства, але й включає тих представників різних соціальних верств і національностей, згадки про яких знайшли відображення на шпальтах «Діла».

Технічне оформлення томів серії не викликає зауважень. Більше того, для зручності дослідників та уникнення повторів спрощено бібліографічні описи, виконані на основі ДСТУ 8302:2015. Так, в описах не вказуються назва часопису й місце видання, оскільки дослідження стосується лише газети «Діло». Водночас, якщо перше

бібліографічне посилання розділу «Некрологи» починається з імені та прізвища, то їх у тексті не зазначено, адже вони вже винесені у заголовок опису. Коли бібліографічний список представлено кількома посиланнями з одного року, то цей рік вказано в першій позиції. Якщо поряд із прізвищем автора публікації зазначено його посаду чи звання, то в бібліографічному посиланні відтворено їх у квадратних дужках. Ураховано й етнімічні особливості, характерні для тодішньої Галичини: для означення національної ідентичності використано два поняття – «руський» та «український», які побутували паралельно, а то й у «русько-українській» конструкції.

Криптоніми, котрі подавалися в газеті у круглих дужках переважно з метою виокремлення позиції авторства, здебільшого відтворено без них. Псевдоніми і криптоніми авторів, за винятком однолітерних шифрованих криптонімів, структуровано за алфавітним порядком, з огляду на практику подання авторства (ім'я, прізвище) у пресі. Однакові псевдоніми та криптоніми, що їх не вдалося розшифрувати, К.Курилишин об'єднав в окремих позиціях.

Знову ж таки для спрощення бібліографічного посилання, починаючи з матеріалів ч.17 за 1907 р., у видавничій серії при їх описі зазначено тільки новий стиль, хоч у самій газеті «Діло», після короткочасного подання в логотипі датування лише за новим стилем, із ч.4. за 4 січня 1908 р. редакція відновила практику зазначення старого й нового стилів.

Іменний та географічний покажчики, а також словничок маловживаних і слів іншомовного походження зручні для використання, надзвичайно інформативні та легкі у сприйнятті.

Водночас, на нашу думку, видання лише виграло б, якби читачі, окрім необхідної інформації, бачили зображення тих чи інших осіб (фото, портрети, колективні світлини тощо). Однак це зауваження аж ніяк не впливає на загалом позитивну оцінку серії. Хочеться відзначити ретельність автора, його системний підхід до роботи та детальне опрацювання джерельного матеріалу, що дозволило всім зацікавленим у темі отримати на цей момент уже 6-й том фактично біобібліографічного покажчика часопису «Діло». Сподіваємося, що найближчим часом К.Курилишину вдасться успішно фіналізувати проект, опублікувавши ще чотири запланованих книжки, які хронологічно завершаться 1939 р. – початком Другої світової війни та закриттям «Діла». Багатотомне видання неодмінно стане у пригоді вітчизняним і зарубіжним дослідникам історії як Галичини, так й України 1880–1930-х рр.

Ігор СОЛЯР

доктор історичних наук, професор,
директор Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України
(Львів, Україна), isoliar@ukr.net

Павло АРТИМИШИН

кандидат історичних наук,
науковий співробітник відділу нової історії України,
Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України
(Львів, Україна), p.artymyshyn@gmail.com